

Oponentský posudek magisterské diplomové práce Bc. Gabriely Míškové ***Případ Ivan Škapa (Osud dramaturga v normalizačním Československu)***

Pro svou magisterskou práci si Gabriela Míšková zvolila jen zdánlivě mikro-historické téma, jak je implikuje titul textu. V centru diplomantčina zájmu stojí činnost rozhlasového dramaturga Ivana Škapy, především pak kauza vyvolaná kolem jím dramaturgované hry Jiřího Justa *Klauni a vlastenci*, jež Škapu stála nejen místo, ale nejspíše i zdraví a život. Podrobná rekonstrukce průběhu řečené kauzy, jíž Míšková předkládá, i širší líčení Škapova osudu, jsou samy o sobě objevným, byť skličujícím čtením. Diplomantka však od začátku inzeruje úsilí nahlédnout Škapův případ v širším kontextu normalizačního rozhlasu i normalizace samé a jeho prostřednictvím identifikovat defenzivní mody a strategie dramaturgické praxe, principy fungování mocenských mechanismů, sankcionalizační postupy a v neposlední řadě i osobní koexistenční či kolaborantské taktiky v přední instituci totalitního systému. Dlužno hned na začátku konstatovat, že deklarovaná snaha se Gabriele Míškové daří.

Text diplomatka uvozuje rozsáhlou kapitolou, v níž rekapituluje literaturu i pramennou základnu ke svému předmětu, zveřejňuje metodu bádání, jíž je případová studie a kritická analýza a věnuje se i rozvaze o periodizaci normalizační rozhlasové tvorby. Již zde je zřejmé, že pracovala s obsáhlým a typově i tematicky pestrým spektrem zdrojů (sborníky a monografie o Československém rozhlase, o filmu i divadle, o normalizačním jazyce a diskurzu obecně, Lopatkovy původně samizdatové pronikavé kritiky rozhlasové produkce, metodologické rozvahy, prameny z několika archivů) a vyhledala i pamětníky. Poctivá a pečlivá heuristická příprava je zúročena v dalším textu. Výklad postupuje účelně od nastínění situace v Československém rozhlase na konci sedmdesátých a v první polovině osmdesátých let, kdy zde Škapa působil, přes podrobnější postižení situace v Hlavní redakci literárně-dramatického vysílání, v níž pracoval, a detailní sledování jeho vybraných dramaturgií (zejména *Setkání v sádře* Vlastimila Venclíka, *Případ Avogadro* Jiřího Justa a *Vlčice krále Leonida* Miroslava Štveráčka, volených smysluplně a uvážlivě především z toho důvodu, že lze komparovat text hry, nahrávku její rozhlasové inscenace a Škapův způsob presentace díla v programovém periodiku instituce) až k podrobné rekonstrukci průběhu skandálu kolem *Klaunů a vlastenců* a jeho interpretaci a analýze. Výklad ani v obecnějších kontextujících kapitolách není mechanicky přejatý, diplomatka naopak dospívá k dílčím faktografickým korekcím, jaké představuje oprava atribuce *Hastrmancké komedije*, připisované Škapovi, který ale pouze pokryl autorství Vladimíra Semeráda či vyvrácení Škapovy dramaturgické spolupráce na Daňkově hře *Dialog s doprovodem děl*.

Přesvědčivý portrét dramaturga, pokoušejícího se pracovat v předním komunistickém médiu a přesto si uchovat elementární mravní i tvůrčí integritu, podává Míšková nikoliv pouze sběrem biografických dat (např. opakovaným konstatováním, že Škapa nepodepsal Antichartu a musel proto

opustit místo ve Filmovém studiu Barrandov), ale využívá k tomu především analýzy Škapových dramaturgických prací a textů, souvisejících s jeho sebeobhajobou – tedy záznam referátu na tzv. trestném poslechu inscenace hry *Klauni a vlastenci*, v němž se povážlivě odchýlil od oficiální interpretace českého odboje za druhé světové války či dopisu rozhlasovému řediteli Karlu Hrabalovi, v němž sumarizoval své záměry a úsilí a - ač motivací jeho napsání byla nejspíše snaha obhájit se a udržet si místo – velmi promyšleně balancoval na hraně prefabrikovaného režimního jazyka, aniž do něj však sklouzl...

Z mnoha perspektiv pro normalizaci signifikantní Škapův případ autorka, jak již uvedeno, využívá k postižení normalizace jako takové. Vedle tragických osudů několika účastníků sledované kauzy ovšem neopomene registrovat i příznačné absurdity a paradoxy normalizačního fungování. K těm obzvláště „půvabným“ patří např. citace z paměti Jaromíra Ptáčka o tom, jak jej Miroslav Mráz alias Xaver, nechvalně známý rozhlasový normalizátor a agent Stb, varoval před novým vedoucím právního oddělení, bývalým prokurátorem Drahomírem Zadražilem či odhalení fiktivního autora Karla Vodáka, presentovaného jako lidový autor, občanským povoláním veterinář, kteréžto mystifikace používal František Pavlíček, zbavený po podpisu Charty 77 možnosti obživy v oboru, v jakémsi obráceném gardu dobové pokrývačské praxe k signování konformních her, které sepsal za účelem přivýdělku (tuto bizarní skutečnost neuvádí ani *Slovník českých spisovatelů od roku 1945*). Podstatně temnější (ale stejně typický) paradox pak odkrývá popis reakce Škapových kolegů na jeho perzekuci, v níž není snad ani tak překvapivé, že se za něj nikdo nepostavil, jako to, že mu jeho snahu obhájit se rozmlouvali či někteří dokonce zazlívali, a ze vzniklé situace, kterou (opodstatněně) vnímali jako potenciálně nebezpečnou i pro sebe, vinili postiženého...

Pokud si diplomantka vytkla úkol postihnout mezi částí historiků dnes tolik oblíbenou normalizační každodennost, pak předložený obraz působí velmi průkazně: je nezaujatý, dokladovaný, argumentovaný, dispositivní. Současně se však s pohledem zmiňovaných historiků dostává nejednou implicitně do kontroverze: jí analyzovaný případ totiž dokládá, že ona každodennost, zejména v případě osobností s mravními a profesionálními nároky, byla na hony vzdálená jakékoliv idyle, stejně jako to, že podstata režimu zůstávala stále tatáž – Škapova kauza se včetně soudní dohry odehrávala v letech 1983 až 1984, ale místy byla provázena, jak autorka zmiňuje, rétorikou i praktikami, blízkými letům sedmdesátým, ne-li dokonce padesátým (exemplární ráz celé kauzy, obvinění z ideo-diverze, nízké ideologické bdělosti a nemarxistického světového názoru etc.).

Bylo by jistě možné se pozastavit nad některými aspekty textu, například nad jeho trajektorií při výkladu Škapových dramaturgií, kdy by se dle mého názoru nabízelo bez ohledu na chronologii uvedení zařadit oceněný *Případ Avogadro* až na konec tohoto tematického segmentu jako příhodný můstek k hlavní části práce, neboť představuje (a autorka to sama píše) inscenaci, na níž Jiří Just a Ivan Škapa ohledávali meze pro režim přípustného svobodného výrazu, v čemž – s radikálně odlišným důsledkem - pokračovali i v *Klaunech a vlastencích*. Takové řešení by navíc zvýraznilo i další podstatnou okolnost, která z práce vyplívá: že totiž meze tolerované subverze byly proměnlivé nikoliv pouze úradkem moci, ale v jednotlivých konkrétních případech na ně měly vliv i víceméně náhodné okolnosti, jako například taktizování porotců na Prix Bohemia Radio 1981 či momentální osobní zájmy a potřeby rozhlasových nomenklaturních pracovníků, jejichž různě motivované kolaborantské a denunciační aktivity tvořily jeden z nosných pilířů právě normalizační každodennosti.

Zajímavá diskuse by se mohla rozvinout nad diplomantčíným tvrzením, že umělecké dílo nemá samostatný ontologický status (viz s. 76), které – i s vědomím recepčních teorií a jejich relevance – považují za problematické...

Na některých místech se mi jeví jako sporná distribuce textu mezi výklad a poznámky pod čarou (zejména obsáhlou poznámku č. 117, která popisuje několikastupňové vnitro-rozhlasového schvalování i působení centrálních cenzorských orgánů FÚTI a ČÚTI, by bylo vzhledem k její relevanci pro téma záhodno zařadit do hlavního textu, bez ohledu na skutečnost, že ji autorka cituje z publikace *Normalizace v československém rozhlase*).

Text také obsahuje ojedinělé věcné nepřesnosti (v Polsku v osmdesátých letech byl vyhlášen stav výjimečný, nikoliv válečný, jak autorka opakovaně tvrdí – viz. s. 29, 35) či poněkud zbytečné dublování informací (několikeré objasňování Andreasova termínu přeznačování, dvojí popis záhadné ztráty posudků Škapovy diplomové práce i protokolu z její obhajoby v archivu FAMU).

Všechna tato diskutabilní místa a drobné nedostatky v jinak po všech stránkách nadstandardní práci by však jistě vyřešila další redakce textu. Ta by se současně mohla stát východiskem k úvaze posunout práci nebo její část k publikaci.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně.

29.8. 2022

PhDr. Barbara Topolová, PhD.

